

De tweede melkstal van Ethiopië

Sinds een jaar wonen Geerten en Marleen Wassink in Ethiopië. Het doel: ontwikkelingswerk door een agrarisch trainingscentrum, winkel, melkinzameling en veeartspost. Het middel: een melkveebedrijf met 200 koeien om de financiën op te brengen.

Ethiopië. Het Afrika bij uitstek van hongerbuikjes, baby's vol vliegen en veesterfte. Althans, dat denken wij. De werkelijkheid ligt genuanceerder, vertelt Geerten Wassink. „Aan de randen van Ethiopië heerst inderdaad narigheid. Maar 80 procent van het land is juist vruchtbaar door de vulkanische grond en krijgt meer regen dan Nederland. Ethiopië zou met gemak exporterend kunnen worden, maar het ontbreekt aan kennis, organisatie en infrastructuur. Dat is een reden om juist daarheen te gaan: er zijn zoveel

mogelijkheden. Wij hopen met onze GrazeLandFarm als voorbeeld te fungeren voor lokale boeren.”

Werken voor de komma

Geerten werkte jaren als agrarisch bouwadviseur bij FarmConsult, onderdeel van ForFarmers Hendrix. Opgegroeid in Nigeria, omdat zijn vader daar ontwikkelingswerk deed, bleef het Afrikaanse continent hem echter trekken. Zijn vrouw Marleen leerde hem kennen op de HAS in Dronten. „Toen

vertelde hij al iets met koeien en Afrika te willen doen: in Nederland optimaliseren we achter de komma, terwijl daar nog zoveel voor de komma te verbeteren is. We zijn eerst naar Nigeria op vakantie gegaan. Ik concludeerde dat ik wel in Afrika zou kunnen wonen, maar had een wensenlijst: niet te heet, geen eenzijdig voedsel voor de kinderen, en een paar Nederlanders, een kerk en een school op rijafstand.” De Ethiopische vallei Sendaba, waar ze sinds dit jaar 128 hectare grond pachten (koop is niet mogelijk in het land), voldoet

Sta even stil in de Sendaba vallei en buurjongens zijn in no-time bij je. Ze hoeden ossen die aan het eind van de dag teruggaan naar vele eigenaren. Melkkoeien blijven binnen. De roodbonte os op de achtergrond heeft waarschijnlijk verre Israëlische of Amerikaanse voorouders, die ooit zijn geïmporteerd.

daar redelijk aan. Het is primitief, met een paar honderd boeren die alles met de hand bewerken, maar de hoofdstad Addis Abeba ligt op een uur rijden. Bovendien is het klimaat prettig: doordat het gebied op 2.400 meter hoogte ligt, is het er gemiddeld 22 graden, komen ziektes als malaria en slaapziekte bij vee niet voor en houdt het regenseizoen wat langer aan.

Bedrijfseconomische opzet

Net terug uit Nigeria, kwam het stel een vacature tegen voor een bedrijfsleider in Ethiopië. Het werd niets, maar de link was gelegd naar een van de weinige landen waar het niet te heet is voor vee. „Toen stuitte we op Harry Teuben, ecooloog en vleesveehouder die al tien jaar in Ethiopië ontwikkelingsprojecten opzet, en juist dacht over een melkveeproject. Financiering bij een Ethiopische bank bleek moeilijk, maar samen met een derde investeerder, Hendrik Troost, bleek het wel haalbaar.“

„Mensen helpen is gewoon leuk“, licht Teuben schouderophalend zijn motivatie toe. „Als ik zelf genoeg geld heb om van te leven, hoef ik niet nog meer. De reden dat ik nu een melkveebedrijf wil opzetten, is dat de politieke ideeën over ontwikkelingswerk veranderen. Voorheen kregen projecten een zak geld maar zodra die leeg was, bleef er niets van over. De enige duurzame manier van ontwikkelingswerk is als het bedrijfseconomisch wordt opgezet. Dit project moet zichzelf gaan bedruipen; dat is nieuw.“

Het uiteindelijke doel is een 'Farmers Business Centre': een plek waar kennis en middelen aan lokale boeren wordt overgedragen. Maar het opzetten van het bedrijf voor 200 koeien heeft nu prioriteit. „Dat klinkt egoïstisch, maar we kunnen pas iets voor anderen betekenen als onze basis goed is en er geld wordt gegenereerd“, vervolgt Marleen. „We hebben afgelopen jaar vanuit de hoofdstad hard gewerkt om de omgeving en de mogelijkheden te leren kennen, het vertrouwen van de mensen te winnen en de pacht en vergunningen rond te krijgen. In

Afrika heb je daar echt een jaar voor nodig. Pas als je lijfelijk aanwezig bent, wordt je dossier weer van de stapel gepakt.“

Regels

Die bureaucratie is een overblijfsel van de Ethiopische historie van keizers en communisme, denkt Harry. „Mensen mochten niet zelfstandig denken en handelen. Werk werd over zoveel mogelijk mensen verdeeld, die tot op de dag van vandaag niet afzonderlijk opereren. Niemand mag een eindbeslissing nemen en regels zijn verdeeld over tientallen kantoren.“

Geerten noemt een voorbeeld: „We hebben in Nederland zelf grasmengsels samengesteld met luzerne, veredeld rietzwem en wat Engels raai, omdat de vallei tijdens het regenseizoen erg nat wordt en de rest van het jaar juist droog is. Maar we bleken het niet te mogen importeren. Ethiopië heeft een toegestane zadenlijst met rassen uit de jaren tachtig. Daar zou je een slag kunnen maken in voedselopbrengst! Uiteindelijk zat ik met de ministers van Landbouw en Veehouderij om tafel om het voor elkaar te krijgen.“

Een zelfde beperking geldt voor koeien. Tot voor kort mochten alleen Holsteins en Jerseys het land in. „Een Duitse collega-investeerder heeft net een ingang gevonden om het eerste Fleckvieh te mogen importeren. Daar willen wij ook mee werken: een sober dubbeldoelras dat waarschijnlijk past bij de omstandigheden en de Ethiopische koe, zodat de lokale boeren kunnen kruisen voor meer productie en vlees.“

Beginnen bij de basis

De ondernemers zijn niet de enigen die een agrarisch ontwikkelingsprogramma starten in het land. Een verschil is echter dat zij bij de basis beginnen, denken ze. „Er is bijvoorbeeld een KI-project. Lokale boeren kunnen bellen, waarna een inseminator komt. Het werkt voor geen meter. Ten eerste is de infrastructuur zo slecht dat hij drie dagen te laat komt. Ten tweede past zo'n extreme Amerikaanse Holstein niet op de lokale Ethiopische koe die

2 liter geeft. En ten derde: de kans dat zo'n koe dragend wordt, is klein, als je ziet hoe ze verzorgd worden.“

Dat laatste is waar zij vooral verandering in willen brengen: het basale management. „Ik heb huilend staan filmen hoe koeien er aan toe zijn. Ze staan in een dichte hut, mogen één keer per dag naar buiten om water te drinken. Het gras dat ze onderweg weten te plukken, vormt het grootste deel van hun voedsel. De boeren weten gewoon niet dat melkkoeien goed moeten eten en drinken om te kunnen produceren. Van de kalveren overleeft eenderde. Het idee dat die de toekomst van je bedrijf zijn, is niet geland. Dat geldt niet alleen voor de lokale bevolking – 98 procent is boer – maar zelfs voor de overheid. Toen we aangaven zeker 100 koeien te willen, zei de ambtenaar: dan heb je genoeg aan 1 of 2 hectare land.“

Vraag naar melk

De boeren in hun vallei zijn vooral akkerbouwer. Ze hebben een paar hectare waarop ze hun eigen voedsel en soms wat voor de lokale markt verbouwen. De koeien houden ze om ossen te produceren, voor landbewerking. Wat er aan melk uitkomt, is mooi meegenomen. Terwijl in de steden veel vraag is naar melk, de bevolking explosief groeit en de melkprijs ongeveer even hoog is als in Nederland. Daar ligt dus hun kans om een inkomen te halen.

„Het probleem is de afname: hoe krijg je het bij de stad?“ legt Geerten uit. „Dat is voor hen nu onmogelijk. Maar straks kunnen ze het bij ons inleveren en worden ze uitbetaald. Wij brengen het samen met onze eigen melk in een gekoelde melkwagen - de eerste van Ethiopië - naar melkverwerkingsbedrijf Holland Dairy, op 2,5 uur rijden. Door de melk houdbaar te maken, tackel je het probleem dat je twee dagen per week niets kunt verkopen omdat de orthodox-christelijke Ethiopiërs dan vasten. Door met Nederlanders samen te werken, snijdt het mes aan twee kanten: wij hebben de zekerheid dat de melk wordt afgenomen en betaald, zij hebben ▶

Hulp

Om hun melkveebedrijf en het Farmers Centre op te zetten, zoekt het project nog enthousiastelingen – van energieke stagiair tot gepensioneerd veehouder met kennis – die hen willen helpen. „Nu zien we hoe enorm georganiseerd agrarisch Nederland is. Daar moet je als boer constant het wiel uitvinden.“ Ook mensen die een micro-krediet willen overwegen, zodat lokale boeren bijvoorbeeld graszaad of een Fleckvieh-koe kunnen kopen, zijn welkom contact op te nemen. Meer info: www.grazelandfarmplc.com.

Kostprijs

De kostprijs is in Ethiopië heel anders opgebouwd dan in Nederland. GrazeLandFarm gaat uit van een melkprijs op Nederlands niveau en een kostprijs die 50 tot 75 procent daarvan beslaat. Ze verwacht de volgende opbouw:

Kostenpost	Percentage van kostprijs
Voer	25
Pacht grond	5
Arbeid	20
Brandstof en machines	20
Afschrijving	20
Overig	10

1. Lokale boeren graven sloten rondom GrazeLandFarm. De jongen rechts draagt een ploeg, op weg naar zijn land.
2. Zo droog het gebied op de vorige pagina is, zo groen kan het ook worden.
3. Infrastructuur ontbreekt grotendeels. GrazeLandFarm legde deze 1,5 km weg door de vallei naar het erf.
4. Een bron werd geslagen om de familie, het vee en de omgeving van water te voorzien.
5. Sloten moeten voorkomen dat de vallei onder water staat tijdens het regenseizoen.

de zekerheid dat de melk kwaliteit heeft. De afstand is niet zo'n probleem: brandstof kost hier de helft van die in Nederland."

Melkafname

De plannen zijn nobel. Maar willen die boeren zelf wel anders? „Natuurlijk heb je, net als in Nederland, boeren die vooruit willen en boeren die het wel goed vinden“, reageert Marleen. „Toch zal een heel aantal het doen, simpelweg omdat ze dan een inkomen verdienen. Als je je melk niet kunt afzetten, heeft streven naar betere verzorging en productie geen zin. Maar wij willen liefst komend jaar al beginnen met afnemen, zodat ze zien dat een andere werkwijze loont. Er moet een begin zijn, een beloningssysteem, zodat het vliegwiel kan gaan draaien. Ook het idee dat je 1 euro moet investeren om vervolgens 2 euro te verdienen, zien ze dan. Uiteindelijk hopen we net zoveel melk op te halen in de buurt als dat we zelf produceren.“

Praktische voorbereiding

De drie praktische ontwikkelingspijlers waar de ondernemers zich op richten, zijn genetica, management en voer. Naast het afnemen van melk zullen ze gratis trainingen geven en zal een stier beschikbaar zijn. Daarnaast komt er een handelspost om tegen kostprijs graszaden, medicijnen, voer of werktuigen te kopen, en is het de bedoeling dat er een veearts komt. Een waterbron is onlangs geslagen, zodat de familie niet alleen voor zichzelf en het eigen vee water heeft, maar ook de omringende boeren kan voorzien. „Het was een wonder. We dachten zeker 150 meter diep te moeten, maar na 80 meter kon de boor niet verder omdat de waterdruk te hoog werd. Het stroomt er vanzelf uit.“ Een andere praktische voorbereiding die

de ondernemers troffen, is het graven van honderden sloten. „Waterbeheersing kent men daar niet. De grond die wij hebben, onder in de vallei, werd gezien als het slechtste punt omdat het soms onder water staat. We hebben de boeren uitgenodigd ons te helpen met graven. We betaalden eerst per dag, maar zagen al snel dat niet opschoot, dus zijn op een meterprijs overgestapt. Niet omdat ze lui zijn, maar omdat ze hun krachten sparen voor hun eigen bedrijf. Ze waren even boos, maar waar de eerste dag 15 mensen kwamen, waren het er de tweede dag al 50. Afgelopen week merkte een boer al op dat de drainage ook goede invloed heeft op zijn eigen land, dus hopelijk zullen ze het voorbeeld volgen. De komende tijd kijken we hoe we het water kunnen vasthouden, met dammetjes en stuwmeertjes.“

Wantrouwen

De bevolking staat niet vijandig tegenover hun komst, maar is wel wantrouwend, vertelt Marleen. „Alle grond in Ethiopië is van de overheid en wordt gepacht. Hoewel ons land formeel door niemand werd gebruikt, werd er wel onderweg op gegraasd. Bovendien begreep men niet wat we kwamen doen. Een groep boeren hebben we meegenomen naar Alfa Farms, een ander Nederlands melkveebedrijf, een paar uur rijden verder. Toen ze dat zagen, werden ze enthousiast. Een oud boertje riep spontaan: 'Als het zo wordt, geef ik jullie al mijn grond!' Alleen met de jongste generatie kunnen we Engels communiceren, maar iedere keer als we hem nu tegenkomen, gebaart hij weer hoe vol die uiers waren.“ Aan de randen van het gebied heerst nog wat onrust. De omheining die om het land werd gemaakt, is hier en daar weer uitgetrokken. „Door op bijeenkomsten over onze plannen

te vertellen, ons gezicht te laten zien, en direct werkgelegenheid te bieden zoals bij die sloten, hopen we vertrouwen te winnen. Uiteindelijk hebben we van de 128 hectare maar om 2 hectare wat gedoe. Intussen begrijpt men dat we er niet zijn om aan 'landgrabbing' te doen.“

Tweede melkput

In september, na de drie maanden durende regentijd, kan de bouw van de stal en het huis beginnen. Het wordt zo simpel mogelijk: een vrijloopstal met een voerbuis en een dak. „Bijzonder is dat Ethiopiërs nu juist veel geld pompen in een zo dicht mogelijke stal“, vertelt Geerten. Ook de rest van de bedrijfsvoering zal gericht zijn op eenvoud, lage kosten, grazen en een natuurlijke werkwijze. „Eigenlijk willen we een soort praktijkbedrijf worden, a la Oenkerk. Zo kopieerbaar mogelijk voor de lokale boeren, al zal het misschien niet dezelfde omvang zijn. Wat 35 jaar geleden hier modern was en zich inmiddels bewezen heeft, gaan wij daar doen. We hebben een tweedehands melkstal gekocht. Het zal, na het Nederlandse Alfa Farms, de tweede melkstal van Ethiopië worden.“ In december verwacht het gezin te kunnen starten met 60 dieren: 30 hoogdragende vaarzen en 30 pinken worden aangekocht. Volgend jaar komen er nog 30 vaarzen bij zodat, met wat uitval, 80 koeien gemolken worden. „Dat hebben we nodig om rendabel te zijn. Later hopen we door te groeien naar 150 à 200 koeien.“ De ondernemers mikken voor zowel eigen als buurkoeien op een productie van 7.000 liter. „Maar het is geen doel: de genetica moet gelijk op gaan met de kennis van de boeren.“ De grondstoffen zullen lokaal worden gekocht. Soja importeren terwijl mensen doodgaan van de honger, vinden ze 'not

done'. Ook maïs ligt gevoelig: het wordt er gezien als humaan voedsel. Het rantsoen zal dus bestaan uit gras, luzerne en restproducten van bijvoorbeeld teff, een lokale graansoort. De restproducten zijn wel hoger van voedingswaarde dan in Nederland, aangezien het malen minder efficiënt gaat.

Verdienmodel

Het opzetten van een melkveebedrijf in Ethiopië kan niet anders dan een waar avontuur zijn. Hoe weet je of het rendabel is en van welke prijzen en risico's je moet uitgaan? De enige subsidie die het bedrijf krijgt, is een opstartbedrag voor ontwikkelingswerk. Gelukkig kent Harry het klappen van de zweep in het land, en rekende een bedrijf met ervaring in het continent het bedrijfsplan door. Ook het genoemde Alfa Farms heeft veel pionierswerk verricht. „Waarvoor wij heel dankbaar zijn”, wil Geerten noemen. „Brandstof en grond zijn veel goedkoper dan in Nederland. Andere dingen, zoals voer en

mechanisatie, zijn juist duurder (zie het kader op pagina 35).” De melkprijs is op het niveau van Nederland. De kostprijs zal 50 tot 75 procent daarvan beslaan. Daarin is een lokaal maandsalaris voor het gezin opgenomen; genoeg om van te leven. Het geld dat overblijft, is bestemd voor het Farmers Centre, reservering en wat aflossing.

Personeel

Hoewel het bedrijf er nog niet staat, zijn al negen personeelsleden aangenomen. Vier algemeen medewerkers, een assistent en vier wachten. Dat laatste roept vraagtekens op: is het er zo onveilig? „Nee, ze zijn vooral om hyena's te schieten en diefstal te voorkomen. Ethiopië is nooit gekoloniseerd waardoor geen rassenkwesties spelen. Omdat het een oude christelijke cultuur heeft, is ook tussen christenen en moslims geen strijd. We voelen ons dus wel veilig.” De bedoeling is om over een paar jaar, als alles volop draait, maar liefst 40 man personeel aan te nemen. Hun eigen taak wordt vooral

‘managing by walking around’, zoals Harry het mooi omschrijft. „Gek, hè? Als Nederlandse boer wil je alles zo efficiënt mogelijk rondzetten. Maar het personeel kost 2 euro per dag, en dan betalen we goed. Bovendien helpen we hen door werkgelegenheid te bieden. Dus waarom zouden we investeren in dure machines?” „Maar wel een melkrobot!” besluit de driejarige Sem, die rond de tafel drentelt. De familie lacht: die komt er zeker niet.

Of het jochie zelf boer wordt in Ethiopië is maar de vraag. Hoe lang ze blijven, is afhankelijk van de scholing van de kinderen. Na de zomer reist opnieuw een Nederlandse juf mee, tegen kost en inwoning. Maar qua middelbaar onderwijs wordt het lastiger. Uiteindelijk hopen de ondernemers het bedrijf te kunnen overdragen aan Ethiopiërs. „Maar dan zijn we tientallen jaren verder”, denkt Geerten. „Tot die tijd hopen wij er zelf te zitten, het over te dragen aan een ander Nederlands gezin, of een Ethiopische bedrijfsleider te hebben en er van tijd tot tijd heen te gaan. We zullen zien hoe het gaat.” ■

Bedrijfsgegevens GrazeLandFarm

Geerten en Marleen Wassink, Harry Teuben en Hendrik Troost richtten in Nederland een BV op. Deze is 90 procent eigenaar van melkveebedrijf GrazeLandFarm in Ethiopië, samen met het bedrijf Holland Dairy (10 procent). Teuben is projectleider en contactpersoon, Troost houdt de zakelijke kant in de gaten. Geerten Wassink (31) verhuisde als bedrijfsleider vorig jaar samen met Marleen (30) en hun kinderen Gideon (6), Evalynn (4) en Sem (3) naar Ethiopië om voorbereidingen te treffen. Het bedrijf pacht 128 hectare grond in de vallei Sendaba, een uur rijden van de hoofdstad Addis Abeba. Vanaf september worden hun huis en een stal voor 200 koeien gebouwd. Het doel is vervolgens een Farmers Business Centre op te richten, om bij te dragen aan de ontwikkeling van de lokale boeren. Twijfel of ze met zulke jonge kinderen wel naar Afrika konden, is er niet geweest. „Als we het willen, moeten we het juist nu doen. Nu passen ze zich nog makkelijk aan.”